

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ЕФЕКТИВНУ РОБОТУ ПРАЦІВНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

Методичні рекомендації

Тетяна Войцях, завідувач навчально-методичного центру психологічної служби КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Анотація. Автор розглядає основні вимоги та рекомендований алгоритм організації професійної діяльності працівників психологічної служби у закладах/установах освіти під час карантину.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України “Про організаційні заходи для запобігання поширення коронавірусу COVID-19” від 16.03.2020 № 406; Положення про психологічну службу у системі освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31 липня 2018 р. за № 885/32337; листа Міністерства освіти і науки України від 24.07.2019 № 1/9-477 «Про типову документацію працівників психологічної служби у системі освіти України».

Адресовано керівникам закладів і установ освіти усіх типів та форм підпорядкування, працівникам Центрів психологічної служби, методистам з психологічної служби, практичним психологам, соціальним педагогам.

У період карантину, який встановлено в країні у зв'язку з поширенням загрози захворювання коронавірусом, зростає роль працівників психологічної служби у системі освіти щодо збереження психологічного і соціального здоров'я здобувачів освіти. Адже встановлення терміну перебування щонайменше протягом двох тижнів (саме цей термін є часом інкубації вірусу) вдома, а надалі й збільшення терміну карантину та рекомендованої Міністерством охорони здоров'я України самоізоляції з обмеженими ресурсами, зниженою активністю та соціальними контактами може вплинути на психічне самопочуття. **Таким чином, наразі актуальним завданням в діяльності керівників закладів освіти усіх типів є сприяння організації ефективної роботи працівників психологічної служби в період карантину,**

Крім того, велика кількість дітей та підлітків у цей час опинилися вдома без догляду дорослих — адже дехто з батьків продовжує працювати на робочих місцях у зв'язку з відсутністю можливості для віддаленого (дистанційного)

виконання посадових обов'язків. Через це збільшується вразливість дітей до соціальних ризиків, зокрема у мережі Інтернет.

Психологічної підтримки також потребують і дорослі (батьки, педагогічні працівники), адже події, що відбуваються у країні через поширення захворювання коронавірусом, можуть спричиняти загострення емоційно-нестабільного стану або зниження рівня стресостійкості. Дорослий, який відчуває невпевненість або знаходиться у стані паніки, не тільки не зможе допомогти, а ще й буде “токсичним” для дитини, поширюючи “вірус” емоційної нестабільності та вражаючи імунітет на рівні психіки. Загальні джерела стресу в цей період включають: зниження основних видів діяльності, зменшення сенсорних стимулів та соціального залучення; фінансове напруження від неможливості працювати; відсутність доступу до типових стратегій подолання стресу, таких як відвідування спортзалу, гуртків тощо.

Саме тому, **важливими завданнями** в роботі працівників психологічної служби із учасниками освітнього процесу, і, в першу чергу, із здобувачами освіти **в період карантину та самоізоляції** є:

- ✓ - зниження рівня тривоги, страхів, паніки;
- ✓ - підвищення рівня стресостійкості та підтримка емоційної рівноваги;
- ✓ - запобігання соціальним ризиками серед дітей та підлітків, які перебувають вдома без догляду дорослих.

Також, враховуючи підвищений попит на послуги працівників психологічної служби з означених вище питань, важливим є **збереження емоційного, психічного та фізичного здоров'я самих фахівців**. Адже, надати ефективну і своєчасну фахову допомогу іншим можливо тільки за умови знаходження в ресурсному стані за усіма критеріями професійного здоров'я. Необхідно бути впевненими у тому, що ви спроможні допомагати іншим як фізично, так і емоційно. **Згідно з міжнародними стандартами надання першої психологічної допомоги, відповідальне надання допомоги також означає піклування і про власне здоров'я та благополуччя.**

Актуальним питанням є дотримання рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо дотримання професійних прав педагогічних працівників, а отже і працівників психологічної служби, зокрема, у частині збереження заробітної плати. Відповідно до п. 77 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 р. № 102, у випадку, коли в окремі дні освітні заходи не проводяться з незалежних від педагогічного працівника причин, оплата його праці здійснюється з розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, за умови, що педагогічний працівник виконує іншу організаційно-педагогічну роботу.

Працівники психологічної служби усіх рівнів підпорядкування (методисти, працівники Центрів психологічної служби, практичні психологи, соціальні педагоги) відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України “Про організаційні заходи для запобігання поширення коронавірусу COVID-19” від 16.03.2020 № 406 на період карантину **мають право працювати у гнучкому (дистанційному) режимі роботи із використанням технологій та онлайн-ресурсів для дистанційного навчання.**

Для забезпечення належних результатів та вимог до професійної діяльності, з урахуванням вище згаданого, а також ґрунтуючись на стандартах відновлювальної поведінки в стресових ситуаціях та адаптувавши їх в контексті вимог до професійної діяльності працівників психологічної служби у системі освіти, **фахівцям важливо дотримуватися таких рекомендацій щодо організації професійної діяльності в умовах карантину.**

1. Працюючи дистанційно (у гнучкому режимі роботи), дотримуйтесь звичного алгоритму організації робочого часу та адаптуйте план роботи на період карантину.

А. На основі річного плану роботи **складіть адаптований план роботи на період карантину з чітким визначенням термінів виконання та цільових груп**, а також з урахуванням особливих вимог щодо здійснення окремих функціональних напрямів роботи працівників психологічної служби у системі освіти. Електронну версію адаптованого плану необхідно надіслати електронною поштою керівнику закладу освіти для погодження та з метою інформування про заплановані види та форми роботи.

Наголошуємо на тому, що ***в адаптований план роботи можуть бути включені заходи з таких розділів річних планів роботи працівників психологічної служби: «Консультування», «Просвіта», «Зв'язки з громадськістю»*** (окремі можливі для виконання в дистанційному режимі заходи з відповідного розділу у плані роботи соціального педагога та практичного психолога), ***«Навчальна діяльність»*** (окрім програм, які передбачають тренінгову форму роботи та містять вправи, які не рекомендується проводити з дітьми в онлайн-режимі з метою запобігання ризиків психологічного травмування), ***«Інше (організаційно-методична функція, зв'язки з громадськістю)»***. Також, до адаптованого плану роботи можуть бути включені ***заплановані для проведення «Години психолога»*** (за умови наявності як у працівників психологічної служби, так і в учасників освітнього процесу можливостей використання онлайн-ресурсів для дистанційного навчання), окрім тих, які включають діагностичну або корекційно-розвиткову складову.

Щодо заходів з *розділу «Профілактика»*, на розсуд працівників психологічної служби, в адаптований план роботи можуть бути включені тільки ті форми роботи, які мають на меті формування навичок безпечної поведінки та можуть бути проведені з цільовими групами у форматі кінолекторію чи відео-практикуму/онлайн-практикуму з обов'язковою рефлексією від учасників освітнього процесу за результатами заняття.

Враховуючи особливі вимоги щодо здійснення діагностичної, корекційно-розвиткової та окремих форм профілактичної роботи (у т.ч. розвиток соціальних навичок), які потребують безпосереднього контакту із здобувачами освіти та дотримання етичних принципів, зокрема, невторчання сторонніх осіб, конфіденційності та інших, ці заходи не можуть бути проведені у дистанційному режимі.

Виняток серед видів *діагностичної роботи* можуть становити онлайн-опитування та/або онлайн-анкетування загального змісту. Наприклад, з метою: вивчення актуального емоційного стану здобувачів освіти, їх батьків, педагогічних працівників (планують практичні психологи окремо для кожної цільової групи) та працівників психологічної служби (планують методисти, працівники Центрів психологічної служби); з'ясування інформаційних потреб учасників освітнього процесу з питань, які входять у межі повноважень та компетенції працівників психологічної служби (загальне опитування у співпраці практичного психолога і соціального педагога) та потреб працівників психологічної служби (планують методисти, працівники Центрів психологічної служби); щодо обізнаності учасників освітнього процесу у можливостях отримання допомоги на «гарячих лініях» громадських організацій, у т.ч. з питань захисту прав дитини, запобігання ризиків потрапляння у ризиковані ситуації тощо (планують соціальні педагоги). При цьому, такі опитування рекомендовано організовувати за допомогою Google-форм з метою дотримання принципу конфіденційності та предметності надання допомоги за результатами діагностики. По факту проведених анкетувань/опитувань працівники психологічної служби оформлюють необхідну професійну документацію (протокол групової чи індивідуальної психологічної діагностики або соціально-педагогічного вивчення, аналітичну довідку, рекомендації). Також, одним із видів діагностичної роботи працівників психологічної служби може бути моніторинг відгуків, коментарів, обговорень під розміщеними інформаційно-просвітницькими або профілактичними матеріалами, текстовим форматом групових консультацій.

Б. Виконуйте свої посадові обов'язки в обсязі, можливому в умовах карантину, а саме щодо здійснення *консультативної, просвітницької, організаційно-методичної роботи* (зокрема, робота з документацією,

підготовка інформаційно-методичних матеріалів, розробка тренінгів, програм тощо, самоосвіта (у т.ч. підвищення кваліфікації, отримання професійних спеціалізацій в режимі дистанційного навчання, вивчення професійної літератури тощо), розміщення професійної інформації на онлайн-ресурсах закладу освіти чи у онлайн-групах учасників освітнього процесу/професійної спільноти), **зв'язків з громадськістю** (зокрема, «гарячими лініями», громадськими організаціями, які надають/організують консультативну та іншу соціально-психологічну допомогу в період карантину) відповідно до адаптованого плану роботи. Працівникам Центрів психологічної служби та методистам обов'язково включити у адаптований план роботи, окрім згаданих вище, онлайн-заходи, спрямовані на збереження емоційного здоров'я фахівців (інтервізійні онлайн-групи, онлайн-супервізія з використанням доступних платформ з можливостями відеозв'язку (наприклад: Viber, Skype, Zoom, Jitsi Meet та інші), а також заходи з експертної діяльності (вивчення матеріалів з досвіду роботи працівників психологічної служби, рецензування матеріалів тощо).

Рекомендовані форми організації консультування:

а) індивідуальне та групове онлайн-консультування з використанням доступних платформ з можливостями відеозв'язку (Viber, Skype, Zoom, Jitsi Meet, інші);

б) групові консультації у текстовому форматі для окремих цільових груп з розміщенням на сайті закладу освіти, у онлайн-групах (Viber, закриті facebook-групи) учнів, батьків, педагогічних працівників, працівників психологічної служби;

в) індивідуальне онлайн-консультування з використанням вище згаданих доступних платформ з можливостями відеозв'язку або у форматі телефонного спілкування та листування (електронна пошта, Messenger, Viber, Skype, інші).

Рекомендовані форми організації просвітницької роботи (за наявності технічних можливостей та доступних онлайн-ресурсів):

а) відео-включення у прямому ефірі на платформі онлайн-спільнот закладу освіти (для методистів і працівників Центрів психологічної служби – на платформі професійних онлайн-спільнот) або особистих/професійних сторінок фахівців у facebook, аналогічних групових чатів у Viber (так звані «5-хвилинки корисної інформації») не менше одного разу на тиждень або у конкретний день і час для окремих цільових груп (здобувачі освіти, батьки, педагогічні працівники);

б) розміщення відеоматеріалів просвітницького та профілактичного спрямування на сайті закладу/установи освіти, на платформі онлайн-спільнот

закладу освіти або професійних спільнот/груп у facebook, поширення їх у відповідних групових чатах у Viber з пропозицією питань для обговорення;

в) розміщення текстового формату матеріалів просвітницького спрямування на доступних ресурсах, поширення їх у відповідних групових чатах у Viber з пропозицією питань для обговорення;

г) інші форми онлайн-спілкування, доступні фахівцю та учасникам освітнього процесу/професійній спільноті.

В. Здійснюйте щоденний облік виконаної роботи у «Журналі роботи практичного психолога/соціального педагога», а методисти – у графі «Примітки» річного плану роботи.

Г. Оформлюйте професійну документацію по факту виконаної роботи, а саме:

- протоколи консультацій (індивідуальних та групових), наданих в онлайн-режимі, окрім консультацій, розміщених в текстовому форматі (фіксуються у «Журналі щоденного обліку роботи» як організаційно-методична робота з обліком фактично витраченого часу на підготовку тексту та зазначенням дати і ресурсу їх розміщення);

- протоколи онлайн-анкетування/опитування (за умови їх проведення із дотриманням наданих вище рекомендацій).

Перелік та форми професійної документації працівників психологічної служби визначені листом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2019 № 1/9-477 «Про типову документацію працівників психологічної служби у системі освіти України».

Д. Будьте на постійному зв'язку в період робочого часу: відповідайте на дзвінки керівника закладу/установи освіти та учасників освітнього процесу, перевіряйте електронну пошту та оперативно відповідайте на листи, у разі потреби – надавайте необхідну звітну статистичну інформацію про стан виконання адаптованого плану роботи або інші статистичні чи аналітичні звіти з питань та в межах компетентності вашої професійної діяльності.

Е. Дотримуйтесь інших вимог організації професійної діяльності у гнучкому (дистанційному) режимі відповідно до наказу керівника закладу/установи освіти з означеного питання.

Ж. Майте в швидкому доступі перелік та за потреби оновлюйте базу актуальних інформаційних даних про установи, заклади, громадські об'єднання та ініціативи, урядові та неурядові «гарячі лінії», які можуть надати психологічну, соціальну та медичну допомогу громадянам у період карантину.

2. Обмежте споживання новин надійними джерелами, особливо щодо ситуації з вірусом.

Користуйтеся тільки достовірною та перевіреною інформацією, критично ставтеся до інформаційних джерел. При поширенні отриманої інформації в рамках здійснення просвітницької та/або консультативної роботи дотримуйтеся таких правил ефективної комунікації: адресність матеріалів та відповідність особливостям цільової аудиторії (вік, соціальна група, психологічні особливості тощо); доцільність (відповідність меті) надання інформації; зрозумілість та рівень безпеки для психологічного і фізичного здоров'я адресата; форма і час (вчасність) передачі інформації.

Обмежуйте самі і рекомендуйте учасникам освітнього процесу, особливо дітям та підліткам, обмежувати час, проведений у новинах та соціальних медіа, особливо з питань карантину; замінювати його на інші види діяльності, не пов'язаними з карантинном чи ізоляцією (читання книг, слухання музики, освітня діяльність, перегляд мотивуючих, позитивно забарвлених відеофільмів, відпочинок, творчість, гра у настільні інтелектуальні ігри та інші ресурсні види життєдіяльності).

3. Піклуйтеся про своє професійне та емоційне здоров'я.

Організація роботи в гнучкому (дистанційному) режимі роботи, зокрема збільшення рівня потреби у використанні та вільному володінні онлайн-ресурсами, відео/онлайн-виступах, а також проведення великої кількості часу за комп'ютером, в режимі телефонного спілкування, наявні технічні ризики в процесі організації онлайн-спілкування з учасниками освітнього процесу, відсутність можливості професійного спілкування у звичному режимі, інші організаційні ризики, спричинені невизначеністю термінів карантину, зовнішні та особистісні фактори, зокрема, ризик ретравматизації у процесі надання консультативної підтримки можуть викликати у фахівців підвищений рівень тривожності, надмірну втомлюваність, емоційну виснаженість. Як уже згадувалося вище, ефективність та своєчасність надання фахової допомоги учасникам освітнього процесу на пряму залежить від стану професійного та емоційного здоров'я працівника психологічної служби. Дотримання правила «Власна безпека перш за все» є важливою умовою попередження та профілактики професійного вигорання фахівця.

Яких організаційних умов необхідно дотримуватися фахівцю в період карантину та суворої самоізоляції, щоб попередити власне професійне, зокрема, емоційне вигорання?

Ефективно розподіліть робочий час та навантаження. Щоб працювати без виснаження та зберігати свою життєву ефективність, доцільно використовувати правило “8 годин”: 8 годин — час для роботи (з урахуванням гнучкого формату), 8 годин — час для відпочинку та особистих справ, 8 годин — для сну. Обов'язково дотримуйтеся режиму харчування, питного режиму (не

менше 1,5-2 літрів чистої питної води за добу), режиму відпочинку і сну. Пам'ятайте, що в процесі робочого часу у вас зберігається час на обідню перерву. Також, враховуючи посилений режим роботи з онлайн-ресурсами, кожні 2 години важливо робити 10-15-ти хвилинну перерву для відпочинку та переключення, а також запобігання втоми чи захворювання очей. Для ефективного розподілу навантаження протягом дня важливо проаналізувати та визначити індивідуальні періоди підвищеної активності особистості. У кожної людини є свої цикли, періоди, протягом яких її сили, енергія та здатність зосереджуватися на виконуваний роботі циклічно змінюються.

По можливості застосовуйте методи командної роботи. Наприклад, залучайте адміністраторів сайтів закладів/установ освіти, класних керівників до розповсюдження створених вами інформаційних матеріалів на онлайн-ресурсах/у онлайн-спільнотах учасників освітнього процесу. Також, у разі наявних можливостей, ви можете домовлятися між собою (практичний психолог та соціальний педагог) про спільне проведення відео-заходів або проведення онлайн-опитування із загальних питань. Керівники психологічних служб можуть організувати професійну спільноту (при наявності технічних можливостей) для проведення циклу тематичних відео-включень з розподілом часу, днів, тематики та цільових аудиторій.

Розподіляйте пріоритети між задачами. Цієї умови необхідно дотримуватися вже при складанні адаптованого плану роботи на період карантину. Встановлення пріоритетів — це вміння планувати час у відповідності зі значенням і важливістю завдань, а не їх питомою вагою у загальній кількості справ. Зокрема, у адаптованому плані мають бути в першу чергу враховані види роботи з категорії «*Важливі і невідкладні справи*» (ті, які дуже важливі і не терплять зволікання) та «*Важливі, але не дуже термінові справи*» (це те найважливіше, що терміновим стане незабаром).

Критично оцінюйте свій професійний, емоційний і фізичний стан та своєчасно звертайтеся за потрібною фаховою допомогою. Критичне ставлення до стану свого здоров'я є важливою умовою запобігання як професійного, зокрема, емоційного вигорання, так і ускладнення фізичного стану. При перших тривожних симптомах, що можуть свідчити про соматичні захворювання, зверніться на консультацію, для початку у телефонному режимі до сімейного лікаря та суворо дотримуйтеся його рекомендацій. У разі виникнення професійних питань, які викликають у вас труднощі, внутрішні/зовнішні конфлікти або спричиняють відчуття тривоги, дискомфорту, тощо, зверніться до фахового методиста на консультацію чи супервізію, або до колег із професійної спільноти. Також можливим є організація у період карантину онлайн-інтерв'язійних зустрічей або онлайн-груп професійної

підтримки. Своєчасне і якісне отримання професійної допомоги впливає на рівень задоволеності роботою. Також, організація професійного спілкування сприятиме підтримці психологічного комфорту.

Застосуйте методи самодіагностики та саморегуляції емоційного стану. Це допоможе вам критично оцінити стан свого професійного здоров'я та вчасно підтримати або врегулювати свій емоційний стан.

Створюйте умови для формування та/або відновлення особистісного ресурсу. Пам'ятайте, що питання поновлення та збагачення особистісного і професійного ресурсу є важливим не тільки в період відпусток або у вихідні дні, а кожного дня. Включіть у режим дня ті види життєдіяльності, які дарують вам відчуття комфорту, задоволення, спокою, радості, а також підвищують рівень вашої безпеки, життєвої енергії та активності.

Дотримуйтесь правил психологічної безпеки в процесі професійної діяльності. Важливо пам'ятати, що іноді майже немає можливості вплинути на зовнішні обставини та умови, які сприяють стресу та спричиняють/можуть спричинити вигорання. Позитивного ефекту можна досягати, якщо усвідомлювати та коригувати власні індивідуально-психологічні особливості, які можуть впливати на рівень вашої стресостійкості, розвивати необхідні якості та вміння, а також дотримуватися правил психологічної безпеки з метою формування особистісного ресурсу протистояння синдрому вигорання. **Дбайте про себе, щоб мати змогу піклуватися про інших!**

До індивідуально-психологічних особливостей та умінь, що допомагають фахівцю запобігти професійним деформаціям, зокрема, відносять:

- добрий стан здоров'я та свідома, цілеспрямована турбота про свій фізичний стан (заняття спортом, здоровий спосіб життя та ін.);
- висока і адекватна самооцінка та впевненість у собі, своїх здібностях та можливостях;
- досвід успішного подолання професійного стресу;
- здатність до конструктивних змін у напружених умовах;
- висока мобільність;
- відвертість;
- товариськість;
- самостійність;
- прагнення спиратися на власні сили (не залежати від інших);
- здатність формувати і підтримувати у собі позитивні, оптимістичні настанови і цінності — як відносно до самих себе, так і до інших людей і життя взагалі;
- вміння звернутися по допомогу (у разі необхідності);
- вміння задавати ефективні запитання;

- вміння приймати допомогу.

Профілактичні заходи мають спрямовуватися на зняття емоційної напруги, підвищення професійної мотивації, встановлення балансу між витраченими зусиллями і одержуваним результатом.

Корисні посилання для організації консультативної, просвітницької, профілактичної роботи та самоосвіти

Офіційний сайт ГО «Ла Страда – Україна» <http://www.la-strada.org.ua>

Офіційна сторінка ГО «Ла Страда – Україна» у facebook
<https://www.facebook.com/lastradaukraine>

Електронний курс від ГО «ЛА Страда – Україна» «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе». Рекомендовано як учням середніх та старших класів, так і педагогічним працівникам. Передбачено отримання сертифіката.

Посилання для он-лайн користування курсом – <https://bit.ly/390Sqxf>

Для оф-лайн користування без мережі Інтернет, вам достатньо один раз знайти доступ до мережі Інтернет, завантажити курс за посиланням: <https://bit.ly/2Tg7bWt> та користуватися курсом через флеш або CD-носій.

Офіційний сайт ВБО «Український фонд «Благополуччя дітей»
<https://childfund.org.ua/>

Офіційна сторінка ВБО «Український фонд «Благополуччя дітей» у facebook
<https://www.facebook.com/CWBF.Ukraine/>

Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції (МОМ)
<http://iom.org.ua/ua/protidiya-torgivli-lyudmi>

Офіційний сайт Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні. Програма протидії торгівлі людьми.

<http://stoptrafficking.org/uk/content/звернись-по-допомогу>

Електронний освітній курс «Торгівля людьми» <http://stoptrafficking.org/>
Передбачено отримання сертифіката. Курс схвалено Міністерством освіти і науки України. (ДОСТУПНИЙ НА ВСІХ БРАУЗЕРАХ, КРИМ GOOGLE CHROME).

Електронний курс для учнів 7-11(12) класів «Торгівля людьми – сучасне рабство» http://iom.org.ua/trafficking/flash_container/index.html (УВАГА! Може бути недоступний з GOOGLE CHROME)

Офіційна сторінка Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) у facebook <https://www.facebook.com/IOMUkraine/>

Офіційний сайт Національної Психологічної Асоціації (НПА) <https://npa-ua.org/novini-ta-statti/>

Офіційна сторінка Національної Психологічної Асоціації (НПА) у facebook <https://www.facebook.com/npa.org.ukraine/>

Ютуб Телеканал ПЛЮСПЛЮС <https://www.youtube.com/user/plusplustv/videos>
Пізнавальні, просвітницькі, розвивальні відео для дітей з найменшого віку

EdEra – студія онлайн-освіти <https://www.ed-era.com/>

Список використаних джерел

1. Войцях Т. Методичні рекомендації щодо організаційно-педагогічних умов попередження професійної деформації працівників психологічної служби в системі освіти. *Педагогічний вісник*. 2019. № 3. С. 88-91. URL: http://oipoppp.ed-sp.net/public/pg_magazine/pdf/pv_3_2019.pdf
2. Оплата праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання через карантин. URL: <https://pon.org.ua/novyny/7608-oplata-prac-vchitelv-pd-chas-prizupinennya-navchalnih-cherez-karantin.html> Назва з екрану. – Офіційний сайт Профспілки працівників освіти і науки України.
3. Положення про психологічну службу у системі освіти України. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31 липня 2018 р. за № 885/32337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18> (дата звернення: 30.03.2020).
4. Про організаційні заходи для запобігання поширення коронавірусу COVID-19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2020 № 406. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19> (дата звернення: 30.03.2020).
5. Про типову документацію працівників психологічної служби у системі освіти України. Лист Міністерства освіти і науки України від 24.07.2019 № 1/9-477. URL: https://docs.google.com/document/d/1UY_xe_kXCqYFOKgjZjd5xA4-KbSBzIef-qWQoEWugPs/edit (дата звернення: 30.03.2020).
6. Як пережити ізоляцію? Поради від Американської психологічної асоціації з адаптацією до реалій українського карантину від Національної психологічної асоціації. URL: <https://www.facebook.com/npa.org.ukraine/photos/a.646567839107182/910958929334737/?type=3&theater> Назва з екрану.